

Mezőszilas épített öröksége

A Mezőföld déli részén fekvő, út- és patakmenti (Bozót-patak) település leágazó, halmazos mellékutcákkal. Szalagtelkei fésűs, részben előkertes és utcavonalas beépítésűek. • Neve 1942-ig Szilasbalhás volt. Szilas és Balhás egykor két önálló településként létezett. Első említésük 1346-ból (Balhás), illetve 1438-ból (Szilas) származik. A belterületén előkerült X-XI. századi sírok a honfoglalás utáni településről adnak hírt. A középkorban a két falu Simontornya várához tartozott, a török hódoltság idején lakói kétfelé adóztak, a 15 éves háború alatt azonban elnéptelenedtek, majd a XVIII. század első felében újratelepültek és egyesültek. A falut főként reformátusok lakták, de a XVIII. században növekvő létszámú zsidóság költözött be, akik 1819-től rabbinátusi székhellyé tették a települést. A XIX. században a puszták feltörésével és az új munkalehetőségek miatt a népesség jelentősen nőtt. Birtokosai kis- és középnemesek voltak. 1950-ben Veszprém megyétől Fejér megyéhez csatolták.

BERTA 2003 (136-137.), ENTZ – SISA 1998 (102-103.), TAK 2017 (5-6.), VIRÁG 2005 (108.)

Református templom

A falu szélén, a főút mentén szabadon álló barokk épület. Épült 1794-97-ben, oldalbejáratának előcsarnoka klasszicista, a XIX. század első feléből. • Téglány alaprajzú épület, háromnyolcados záródással. Tornya a főhomlokzathoz csatlakozik, órapárkánya órát tartalmaz, sisakja kupolaformájú. A jobb oldalhomlokzaton két simatörzsű oszlop által tartott timpanonos előcsarnok nyílik. Belső tere síkmennyezetes, két végén falazott karzattal. A bejáratnál szemben falazott szószék látható a koronával, 1807-ből. Neoreneszánsz orgonaháza 1899-ben készült. A padok az épülettel egykorúak. Felszereléséhez tartozik 2 darab ezüst úrvacsoraosztó serleg, talpán „Szilas-Balhási Reformata Ecclesiae, 1815, Pest, Johannes Kriek” felirattal és egy 1735-ben készült ezüst úrvacsoraosztó serleg Bécsből, VD mesterjeggyel. Az épületet legutóbb 2019-ben újították fel, a helyi hívek jelentős adományai segítségével.

ENTZ – SISA 1998 (103.), TAK 2017 (7.)

Szent Mihály főangyal plébániatemplom

A főút mentén, szabadon álló, historizáló-neoromán templom, épült 1934-37 között. Felépítéséhez 1934-ben országos gyűjtést indítottak. Emellett a Droppa, a Végh és a Halász családok segítségével, valamint a római katolikus családok hozzájárulásával épült fel. Téglány alakú, homlokzati toronnyal és kisebb szentélyel. A főoltárkép Guido Reni Szent Mihály festményének egy ismeretlen festő által készített másolata. Ezt a másolatot Rómában a veszprémi püspök rendelte meg 1769-ben. 1907-ig a veszprémi székesegyház főoltárképe volt. A templom építését támogató családok tagjai közül itt nyugszanak: Végh István és Végh Istvánné, Lencs Lajosné, Dr. Végh János és Dr. Végh Jánosné.

ENTZ – SISA 1998 (103.), TAK 2017 (7.)

Kenessey – Lorsy – Salamon – Strommer-kastély

Fő utca 55.

Főút vonalában szabadon álló, „félköríves”, romantikus-historizáló épület, hátul parkkal, épült 1860 körül. • A mai település Bolhás nevű részét 1636-ban kapták adományba kenesei Kenessey István és fiai, György, Péter és János. Ezt az adományozást I. Lipót király 1697-ben megerősítette. A családból

1712-ben Kenessey István és Péter volt birtokos a mai Mezőszilason. 1768-ban a Szilashoz tartozó Középbalháson Kenessey Pétert és testvéreit, Sámuel és Lázárt említették birtokosként. A kastélyt a család mint Fejér és Veszprém vármegyék egyik legtekintélyesebb középnemesi famíliája emeltette. Az épületet később Béri Balogh Gyula bérelte a birtokkal együtt, 1898-ig, ekkor Lorsy Hermann vásárolta meg a kastélyt. A család tagja volt a faluba elsőként érkező Mátyás, aki 1856-ban bére vette a borkimérést, illetve a településen 1889-ben született Lorsy Ernő is. 1923-ban alapítványként Salamon Ödön fűzfői gyáros tulajdonába került az épület. A család birtokai a megye déli részén terültek el, amelyeken több kúriát is építettek. 1932-ben Strommer Henrik lett az új tulajdonos, vásárlás útján. Ő egészen az államosításig lakta a kastélyt. Tőle 250 katasztrális holdnyi földet vettek el. Az épületben a II. világháború után gépállomás működött, majd 1956 után az Új Barázda Termelőszövetkezet kapta meg. 1962-ben felújították és kisebb mértékben átalakították. Azóta szociális otthonként működik. 1965-ben és 1986-ban új részekkel bővítették ki. • Földszintes, téglány alakú épület, mindkét oldalon előreugró középrizalittal. Főhomlokzatán középen pilléren nyugvó, nyitott, balusztrádos csarnok húzódik kétfelől feljárati lépcsővel. Téglalap alakú ablakait rozetták és félköríves szemöldökpárkányok koronázzák, a főpárkányon dekoratív álló konzolok láthatók.

ENTZ – SISA 1998 (103.), TAK 2017 (8.), VIRÁG 2005 (110-111.)

Szabó – Droppa-kastély

Fő utca 54.

Szabadon álló, egyemeletes, összetett alaprajzú épület. Épült 1900 körül. • A mai kastély elődjét a dercsikai Huszár család emeltette 1800 körül, valószínűleg klasszicista stílusban. 1834-ben Huszár Antal Fejér vármegyei táblabíróként említették birtokos nemesként. Az épület 1880 után lett a Bárándy családé, amelynek 295 katasztrális holdas birtoka volt a településen. Ezután az épület tulajdonosaként Széchy Illést jegyzik, aki 1880-ban és 1890-ben már a községi képviselő-testület tagja volt. A következő tulajdonos ebeczki Blaskovich Ernő lett, az 54-szeres nagydíj-győztes versenyló, Kincsem gazdája. Ő a kastélyt később Szabó Karolinának, a Nemzeti Színház színésznőjének ajándékozta. Szabó Karolina később Droppa Károly felesége lett. 1911-től már biztosan ők voltak a birtokosok, majd 1912-ben teljesen átépítették a kastélyt szecessziós stílusban, amely a magyar vidéki kastélyépítészetben nem volt gyakori. Az épület két tornyot, álkupolát, új teraszt, belül pedig műmárvánnyal borított angol típusú hallt kapott. Az emelet belső díszítő munkáit olasz mesterek készítették. Más forrás szerint az átalakítás 1906-ban megtörtént, bár ez kevésbé valószínű. A házaspár halála után a kastély Droppa Kálmáné és testvéréé lett, akik egészen az államosításig lakták. Az épület mellett 230 katasztrális holdas birtokot is elvettek tőlük. 1949 és 1960 között a Mezőszilasi Állami Gazdaság központja működött itt, 1962-től pedig a Mezőföldi Termelőszövetkezet irodái voltak a falak között. Az erősen leromlott állapotú épületet 1970-ben teljesen helyreállították. Napjainkban üresen áll. Parkjában egykor tó terült el, a víztorony és az istálló máig megvan. • Két szélén négyzetes alaprajzú, kupolaszerű fémsisakkal fedett kétemeletes tornyok állnak. A földszinti egyenes záródású és az emeleti ívelt ablakok szecessziós jellegűek, a homlokzati szakasz és a tornyok ívelt oromzata szintén a szecesszió formavilágából merít. Hátsó homlokzatán, a középrizaliton hatalmas, ívelt ablak látható, a két sarokrízalit négyzetes alaprajzú, bástyaszerűen kiképzett.

ENTZ – SISA 1998 (103.), TAK 2017 (8.), VIRÁG 2005 (111-113.)

Kereszt

Petőfi utca – Víz-sor kereszteződése

Az úgynevezett Kereszt-kertben álló alkotás helyén az 1830-as évek legelején a Nicky család által állított fakereszt állt. 1838-ban a kolerajárvány áldozatainak emlékére gróf Nicky Lajos katolikus földesúr kőkeresztre cseréltette.

TAK 2017 (9.)

Hősök szobra

Hősök tere

Az I. világháborúban hősi halált halt szilasbalhási katonák emlékére állíttatta a község 1925-ben. A szobrot Farkas Béla szobrászművész készítette. Talapzatán az I. világháborúban elesett 163 katona nevét vésték fel. A térnek eredetileg kerítése volt, belül padokkal, fákkal volt beültetve, ezek kivágásával nyertek helyet a szobornak. A teret Erzsébet királyné meggyilkolásának emlékére 1898-ban jelölték ki, és 1908-ban, halálának évfordulóján fákkal ültették be.

TAK 2017 (9.)

Felhasznált irodalom

- BERTA 2003 Berta Györgyné (szerk.): Értéktörző települések a Közép-Dunántúlon. Budapest, 2003, Központi Statisztikai Hivatal Fejér, Komárom és Veszprém Megyei Igazgatóságai.
- ENTZ – SISA 1998 Entz Géza – Sisa József (szerk.): Fejér megye művészeti emlékei. The Historic Monuments of Fejér County. Székesfehérvár, 1998, Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutató Intézet – Szent István Király Múzeum. (= Szent István Király Múzeum Közleményei A sorozat 34. kötet)
- TAK 2017 Településképi arculati kézikönyv, 2017.
- VIRÁG 2005 Virág Zsolt: Magyar kastélylexikon. 3. kötet. Fejér megye kastélyai és kúriái. Budapest, 2005, Fo-Rom Invest.